

Hva vet du om krigen?

Vidkun Quisling

Henry Rinnan (t.h.)

■ Josef Terboven, Vidkun Quisling, Henry Rinnan, Jens Chr. Hauge. Hva vet dagens nordmenn om rollen disse fire spilte under den annen verdenskrig i Norge?

■ Hva vet vi ellers om hendelser og andre sentrale personer knyttet til krigen og frigjøringen?

■ På oppdrag fra VG i anledning 50-årsjubileet for frigjøringen av Norge, har Scan-Fact bedt om svar på 15 spørsmål om dette kapittelet i vår nære historie.

■ Vi spurte den voksne befolkning i Norge som er 15 år og eldre. Du får også svar på hva norsk ungdom vet sammenlignet med den voksne befolkning totalt.

■ På neste side kan du se hva vi nordmenn svarte.

1945-1995

HVILKEN ROLLE? spilte disse fire ●

Josef Terboven og datteren Inge

Jens Chr. Hauge

VG

EN AV TRE britiske barn vet ikke hvem Winston Churchill var, viser en skoleundersøkelse som ble offentliggjort i Sunday Times. Undersøkelsen som ble utført i forbindelse med 50-årsmarkeringen for slutten på annen verdenskrig, viste at noen barn trodde britenes statsminister under verdenskrigen enten var USAs president, forsikringsseiler eller sangkomponist.

VERDEN

Kongefamilien mest beundret

Oslo (NTB-Wibecke Lie): Kongen og hans familie var de enkeltpersoner nordmenn beundret mest under krigen. Det går fram av den store undersøkelsen «Norge under okkupasjonen» som vel 12.000 norske skolebarn har foretatt i sine nærmiljøer.

Hele 52 prosent av de spurte nevnte kongefamilien blant de tre norske personene de beundret mest under okkupasjonen. På andreplass kom statsminister Johan Nygårdsvold med 11 prosent.

Også Shetlands-Larsen og andre motstandsfolk kom også høyt på listen, selv om folk flest ikke kjente til deres virksomhet for et-

ter krigen, går det fram av undersøkelsen som ble presentert tirsdag.

Hver elev har intervjuet en person over 65 år. Det omfattende spørreskjemaet inneholdt 90 spørsmål – fra mobbing av «tyskerunger» til savn av sigaretter. Forfatteren Randi Bratteli som har vært en av rådgiverne

STRYK!!!

Ungdommen vet lite om krigen

Av PER LILLELIEN

Ungdommen vet lite om sentrale personer og hendelser under krigen – og ved og etter frigjøringen. Hver fjerde ungdom tror freden kom til Norge 9. april.

Det velkjente slagordet «Aldri mer 9. april» er tydeligvis ungdommen lite kjent med, et slagord som har brent seg fast hos den eldre del av befolkningen.

Scan-Facts undersøkelse bekrefter for øvrig den gjengse oppfatning, at de eldre vet mest – og de yngste minst – om krigen.

I de yngre aldersgrupper, fra 15 til 19 år, har man svart riktig på bare 4 av 15 spørsmål om krigen og frigjøringen.

Like gode

De eldre har svart riktig på 8 av 15 spørsmål, og det er verdt å merke seg at både de som var voksne under krigen, og de som var barn i 1945, er like gode her.

Da undersøkelsen ble gjort, ble det for hvert spørsmål oppgitt tre alternative svar, i tillegg til «vet ikke». Man ble oppfordret til ikke å gjette, men heller oppgi «vet ikke», dersom man ikke var temmelig sikker på svaret.

Torturisten Henry Rippans rolle under krigen er mer kjent blant både ungdom og voksne, enn den rolle Hjemmefrontens leder, Jens Chr. Hauge, hadde.

Blant ungdommen hersker det også uvitenhet om hvem som var den tyske øverstkommanderende i Norge, 27 prosent av ungdommen tror Quisling hadde denne rollen, mens 34 prosent svarte Terboven. Nesten 60 prosent av de yngste visste heller ikke at Quisling ble henrettet på Akershus.

Bare 10 prosent

Et av de vanskeligere spørsmålene gjaldt kunnskapen om antall nordmenn i konsentrasjonsleirer i andre land. Her skiller ikke de eldres svar seg nevneverdig ut fra ungdommens. Bare 10 prosent av befolkningen totalt visste at det dreide seg om 1400 nordmenn. De aller fleste trodde antallet var mye høyere.

Litt overraskende visste flere at Nygaardsvold var statsminister i London-regjeringen under krigen, enn at Gerhardsen var statsminister i den første regjeringen etter frigjøringen. Dette gjelder i alle

1945-1995

aldersgrupper, bortsett fra de yngste.

På spørsmål om hvem i kongefamilien som kom først hjem til Norge etter frigjøringen, er forskjellen stor mellom unge og eldre. Bare 29 prosent av de yngste visste at det var daværende kronprins Olav. Om dette

vet folk mer dess eldre de er. Et av de vanskeligere spørsmålene var hvor mange hus i Finnmark som ble brent eller ødelagt av tyskerne. Totalt visste bare hver fjerde nordmann at det var ca. 12.000, mens halvparten svarte «vet ikke».

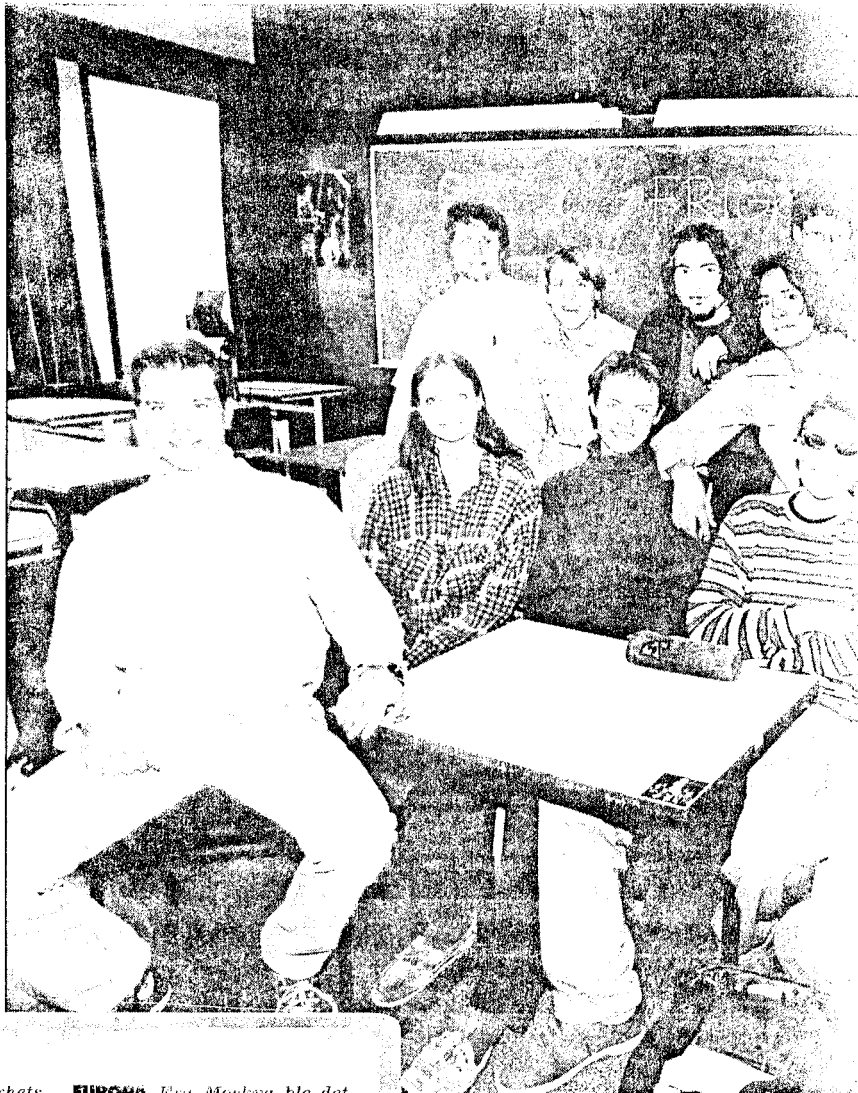
Forskjellen i kunnskap om hva som skjedde med de russiske krigsfangene, som tyskerne hadde plassert i Norge, var også meget stor mellom eldre og yngre. 71 prosent av de eldre visste at norske myndigheter sendte dem tilbake til Russland, mot bare 18 prosent av de yngre. De russiske krigsfangene fikk en ublid skjebne i sitt hjemland etter krigen.

Sammenligner vi kunnskapen hos kvinner og menn, går det fram at mennene totalt svarte riktig på 7, mens kvinnene hadde i underkant av 6 riktige av 15 spørsmål.

3. mai 1945

NORGE Det tyske sikkerhetspolitiet setter fri til sammen 1200 nordmenn som har vært i krigsfangenskap. De som ble satt fri denne dagen var alle menn og kvinner under 18 år, alle kvinner over 50 år og alle menn over 55 år. Det dreier seg for det meste om fanger som har vært holdt som gisler, eller som har vært arrestert for mindre forseelser. Samme dag sendte Hjemmefrontledelsen ut en forholdsordre til befolkningen om å fortsette sitt daglige arbeid. Parolen var «verdighet, ro og disiplin».

EUROPA Fra Moskva ble det meldt at Kokosovskijs angrepsspisser hadde fått forbindelse med britiske tropper på en 110 kilometer lang front langs linja Wismar-Wittenberg ved Elben. Samme dag ble det arrangert et møte i Plensburg mellom storadmiral Dönitz, Reichskommissar Terboven og øverstkommanderende for Wehrmacht i Norge, generalmajor Böhme. Dönitz gjorde det klart at han aklet å bringe krigen til en avslutning. Terboven fikk ikke gjennomslag for sine planer om å holde «Festung Norwegen» for enhver pris.

BRA: 2.-klassen på Nesodden videregående skole kom overraskende bra ut, da VG ba dem svare på 25 spørsmål om krigen og frigjøringen.

...men nå

Av PER LILLELIEN og NILS BJÅLAND (foto)

NESODDEN (VG) En allmennfaglig 2. klasse på Nesodden videregående skole kom overraskende bra ut, da VG ba dem svare på 25 spørsmål om krigen og frigjøringen.

Nå skal det innskytes at elevene fikk et aldri så lite varsel på forhånd – og at de fikk tillatelse til å samle seg i små grupper om besvarelsene.

15 av spørsmålene var de samme som Scan-Fact stilte i sin undersøkelse. Her er spørsmålene som elevene måtte svare på i tillegg:

under krigen

for prosjektet, er spesielt glad for at undersøkelsen kaster lys over tyskerbarnas skjebne.

— Disse barna ble mobbet i stor grad, på samme måte som barn med foreldre i Nasjonal Samling (NS), sier Bratteli. Hun har fått mange brev fra mennesker som har følt denne mobbingen på

kroppen og som har måttet lide i årevis for foreldrenes synder.

Motstandsmann og lege Ola Jacob Malm sier i en kommentar at undersøkelsen i overbevisende grad stemmer med virkeligheten. Hun unnskylder også de fleste kvinnene som falt for tyske soldater.

Hver fjerde ungdom tror freden kom til Norge 9. april.

de skole hadde tilegnet seg ganske gode kunnskaper om krigen og

n kunne lekse si

Når kom kong Haakon tilbake til Norge? (7. juni 1945)

Kom Kongen med båt, tog eller fly? (Båt, krysseren «Norfolk»)

Hvor hadde NORTHRSHIP sin administrasjon? (London og New York)

Hvem befridde Finnmark? (Sovjet-russere)

På hvilken måte ble Quisling henrettet? (Skutt på Akershus festning)

Ble forfatteren Knut Hamsun dømt til døden? (Nei)

Hvor mange nordmenn ble dømt til fengsel for landssvik? (Ca. 23 000)

Hvem var aktor i straffesaken mot Quisling? (Høyesterettsadvokat Annar Schjødt)

Satt det både kommunister og Høyre-folk i den første samlingsregjeringen etter frigjøringen?

(Ja, representanter fra alle de politiske partiene)

Mange syntes spørsmålene var veldig faktaorienterte og temmelig vanskelige, men etter å ha samlet seg i grupper om besvarelsene — og med litt assistanse, kom elevene ganske bra ut.

— Dette sier vi oss godt fornøyd med, sier lærer Kjell Marki og rektor Sigmund Lekve.

Test deg selv!

Her er svarene

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

Terboven	56%	34%
Quisling	16%	27%
Falkenhorst	7%	10%
Vet ikke	21%	28%

Rett svar: Terboven

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

Kong Haakon	23%	30%
Kronprins Olav	51%	29%
Kronprinsesse Martha	1%	4%
Vet ikke	21%	37%

Rett svar: Kronprins Olav

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

Alle fikk bli i Norge	1%	
Velge om å bli/reise hjem	13%	17%
Alle ble sendt hjem	47%	18%
Vet ikke	39%	65%

Rett svar: Alle ble sendt hjem

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

9. april	15%	23%
8. mai	78%	61%
7. juni	2%	1%
Vet ikke	5%	15%

Rett svar: 8. mai

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

5	23%	20%
30	24%	23%
300	14%	14%
Vet ikke	39%	43%

Rett svar: 30

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

Kjent sabotør/motst.mann	10%	18%
Torturerte nordmenn	56%	31%
Gestapos sjef i N.-Norge	9%	12%
Vet ikke	26%	40%

Rett svar: Torturerte nordmenn

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

Einar Gerhardsen	51%	36%
Johan Nygaardsvold	17%	9%
Carl Joachim Hambro	5%	5%
Vet ikke	28%	49%

Rett svar: Einar Gerhardsen

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

Arbeiderpartiet	44%	35%
Arbeiderpartiet og Høyre	7%	10%
Alle partier	20%	14%
Vet ikke	30%	41%

Rett svar: Alle partier

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

1400	10%	15%
4000	23%	21%
Over 9000	20%	21%
Vet ikke	47%	43%

Rett svar: 1400

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

Ca. 4000	9%	10%
Ca. 12 000	25%	19%
Over 30 000	17%	12%
Vet ikke	49%	58%

Rett svar: Ca. 12 000

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

Akershus	49%	19%
Møllergt. 19	11%	11%
Grini	4%	11%
Vet ikke	36%	59%

Rett svar: Akershus

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

8000	27%	29%
23000	19%	24%
97000	2%	1%
Vet ikke	51%	46%

Rett svar: 23000

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

Leder for hjemmefronten	49%	20%
Kjent landssvik	1%	1%
Ledet tungtvannssaksjonen	9%	8%
Vet ikke	41%	71%

Rett svar: Leder for hjemmefronten

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

Einar Gerhardsen	5%	10%
Johan Nygaardsvold	61%	28%
Carl Joachim Hambro	8%	8%
Vet ikke	26%	54%

Rett svar: Johan Nygaardsvold

Folk svarte:

Alle: 15-19-åring:

Under 1 år	7%	13%
1 - 3 år	29%	22%
Mer enn 3 år	30%	9%
Vet ikke	34%	56%

Rett svar: Mer enn 3 år

IKONTJEMPERE TORTURERT Blå om